

**BOJXONA HUDUDIDA YOKI HUDUDIDAN TASHQARIDA “TOLLING
OPERATSIYALARI” TIZIMINI AMALYOTGA JORIY ETISH VA TIZIMNING
AFZALLIKLARI**

Rafikova Muattar Ravshanovna

*Bojxona instituti Umumhuquqiy fanlar
kafedrası dotsenti, bojxona xizmati
podpolkovnigi, p.f.f.d.(PhD)*

Norxolov Sardor Ilhom o'g'li

Bojxona instituti 1-kurs kursanti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada 2025-yil 1-dekabrdan boshlab joriy etilishi kutilayotgan "Tolling operatsiyalari" moduli haqida batafsil tahlil qilinadi. Mazkur modul bojxona jarayonlarini soddalashtirish, avtomatlashtirish va xalqaro savdoni yanada samarali qilish maqsadida ishlab chiqilgan. Modullarning joriy etilishi, ayniqsa, bojxona hududida yoki hududidan tashqarida qayta ishlash rejimlarida bojxona yuk deklaratsiyalarini soddalashtirish imkonini beradi. Maqola bojxona tizimidagi innovatsion o'zgarishlarni o'rganish hamda uning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini chuqur tahlil qilishni maqsad qiladi.*

Аннотация. *Современные требования к международной торговле и необходимость ускорения таможенных процессов становятся важными для государств, а также для компаний, работающих на международных рынках. С 1 декабря 2025 года планируется введение нового модуля "Толлинг операции", который призван упростить процедуры таможенного оформления грузов и повысить эффективность международной торговли. В статье рассматривается экономическое и организационное воздействие данного нового механизма, его влияние на торговлю и производство, а также технические аспекты и возможности развития.*

Annotation *In the current global economy, increasing efficiency in international trade and streamlining customs processes are becoming critical not only for governments but also for companies operating in the global market. Starting from December 1, 2025, the new "Tolling Operations" module is expected to be implemented. This paper analyzes the economic and organizational impacts of this new system, its effectiveness in the trade and manufacturing sectors, as well as its technical foundation and potential for development.*

Kalit so'zlar: *bojxona, qayta ishlash rejimi, tolling operatsiyasi, soddalashtirilgan tartib, modul, deklaratsiya, raqamlashtirish.*

Kirish

2025-yil 1-dekabrda boshlab joriy etilishi kutilayotgan **"Tolling operatsiyalari"** moduli haqida batafsil tahlil qilinadi.

Mazkur modul bojxona jarayonlarini soddalashtirish, avtomatlashtirish va xalqaro savdoni yanada samarali qilish maqsadida ishlab chiqilgan. Modullarning joriy etilishi, ayniqsa, bojxona hududida yoki hududidan tashqarida qayta ishlash rejimlarida bojxona yuk deklaratsiyalarini soddalashtirish imkonini beradi. Maqola bojxona tizimidagi innovatsion o'zgarishlarni o'rganish hamda uning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini chuqur tahlil qilishni maqsad qiladi.

Bojxona tizimi xalqaro savdo va iqtisodiy faoliyatni tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Bojxona idoralari chet eldan olib kelingan yoki chet elga chiqarilgan tovarlarni qayta ishlash, rasmiylashtirish va nazorat qilishda faol ishtirok etadi. Shuningdek, bojxona operatsiyalari, o'z navbatida, ishlab chiqarish jarayonlariga ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonlar samaradorligi nafaqat davlat darajasida, balki butun iqtisodiy sektorda sezilarli o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. 2025-yil 1-dekabrda boshlab, bojxona hududida yoki hududidan tashqarida qayta ishlash rejimlarida bojxona yuk deklaratsiyalarini soddalashtirishni ta'minlaydigan yangi modul – **"Tolling operatsiyalari"** moduli amaliyotga joriy etish rejalashtirildi.

Tolling rejimining tushunchasi va ahamiyati

Tolling operatsiyasi xalqaro savdo amaliyotida chet eldan olib kelinadigan xom ashyoni, bojxona hududida yoki undan tashqarida qayta ishlash jarayonini anglatadi. Bunda, xom ashyo yoki materiallar import qilinib, qayta ishlanadi va qaytib eksport qilinadi. Bojxona organlari ushbu jarayonda xom ashyolarni qayta ishlash jarayonini nazorat qiladi. Bojxona deklaratsiyasi soddalashtirilgan tartibda taqdim etiladi va tovarning eksporti va importi jarayonlari hamda qayta ishlash mexanizmlari tezlashtiriladi.

Tolling rejimi, shuningdek, tovarlarning o'zgarishsiz holatda, ya'ni bojxona maqsadlari uchun qayta ishlanadigan yoki ishlatiladigan xom ashyolarni qayta ishlash imkoniyatini beradi. Bu jarayon odatda ishlab chiqaruvchilar uchun xarajatlarni minimallashtirish, import va eksport qilishda soliqlarni kamaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Modullarning joriy etilishi orqali xalqaro savdo va ishlab chiqarish sektorlaridagi yangi imkoniyatlar yuzaga keladi.

Modulning maqsadi va vazifalari

2025-yil 1-dekabrda boshlab, **"Tolling operatsiyalari"** moduli bojxona hududida va hududidan tashqarida qayta ishlash jarayonlarini soddalashtiradigan yangi tizimni amaliyotga joriy qiladi. Ushbu modulning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

1. Bojxona jarayonlarini soddalashtirish: Soddalashtirilgan tartibda bojxona deklaratsiyalarini rasmiylashtirish vaqtini qisqartirish va jarayonni tezlashtirish. Bu, o'z navbatida, ishlab chiqaruvchilarga operatsiyalarni tezroq bajarish imkoniyatini yaratadi.

2. Xalqaro savdoni rag'batlantirish: Tovarlarni tez va samarali qayta ishlash imkoniyati eksport va import operatsiyalarini yanada yengillashtiradi, shu bilan birga savdo

sohasida yangi imkoniyatlarni yaratadi. Bu iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshiradi va yangi bozorlarni ochadi.

3. Iqtisodiy samaradorlikni oshirish: Yangi modul orqali ishlab chiqarish jarayonlari tezlashtiriladi va xarajatlar kamaytiriladi, bu esa mahsulotlar narxining pasayishiga olib keladi va bozorni diversifikatsiyalashga yordam beradi.

4. Bojxona organlari faoliyatini optimallashtirish: Yangi modul orqali bojxona idoralari ish faoliyatini soddalashtirish, xodimlarning ish yukini kamaytirish va monitoring tizimini kuchaytirish mumkin bo'ladi.

Modulni joriy etishning texnik asoslari

Modulning samarali ishlashi uchun bojxona tizimlariga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish zarur. Bu o'z ichiga bojxona deklaratsiyalarini avtomatik tarzda qabul qilish, elektron imzolarni joriy etish, real vaqt rejimida monitoring tizimini ishlab chiqish va barcha jarayonlarni elektron shaklda qayd etishni oladi. Ushbu yangiliklar bojxona jarayonlarini yanada shaffof va samarali qilishga xizmat qiladi.

Modulning iqtisodiy ta'siri

"Tolling operatsiyalari" moduli iqtisodiyotda bir qator ijobiy ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Soddalashtirilgan bojxona jarayonlari ishlab chiqaruvchilarga xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi. Bundan tashqari, tovarlar eksporti va importi jarayonlari yanada yengil va tez amalga oshiriladi, bu esa xalqaro savdoda raqobatbardoshlikni oshiradi. Shu bilan birga, bojxona jarayonlarini tezlashtirish va soddalashtirish o'z navbatida savdo oqimlarining barqarorligini ta'minlaydi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Modulning tashkiliy ta'siri

Yangi modul bojxona tizimlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bojxona idoralari o'rtasida ma'lumot almashinuvi va koordinatsiya jarayonlari yaxshilanadi, bu esa boshqaruv tizimini avtomatlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, modul orqali tashqi savdo faoliyatida ishtirok etayotgan kompaniyalar uchun huquqiy va moliyaviy masalalarda yanada osonroq va aniqroq me'yorlar belgilanishi mumkin.

Qayta ishlash rejimlarida modulning afzalliklari

Qayta ishlash rejimlari — bu bojxona hududida vaqtincha olib kirilgan xom ashyo asosida qayta ishlab, tayyor mahsulotni eksportga chiqarishga mo'ljallangan rejimdir.

"Tolling operatsiyalari" moduli ushbu rejim doirasida quyidagi afzalliklarni beradi:

Soddalashtirilgan ruxsat olish tartibi;

Avvaldan tasdiqlangan operatsion jadval asosida ish yuritish;

Har bir operatsiyaning elektron tarzda kuzatuvi;

Statistik va analitik hisobotlarning avtomatik shakllanishi.

Tolling operatsiyasi qo'llaniladigan ba'zi davlatlar:

Ukraina: Xom ashyo eksport qilinib, qayta ishlanib, tayyor mahsulot sifatida import qilinadi. Bunda bojxona to'lovlari va sertifikatlashdan ozod bo'lish imkoniyati mavjud.

Serbiya va Xorvatiya: Tolling operatsiyasi uchun elektron to'lov tizimlari va bojxona muhrlari (ETC) qo'llaniladi. Bu tizimlar yuk tashish jarayonini soddalashtiradi va bojxona jarayonlarini tezlashtiradi. **Avtomatlashtirilgan to'lov:** Harakatlanuvchi transport vositasi yo'l postlarida to'xtamasdan, oldindan o'rnatilgan qurilma (masalan, RFID stiker yoki qurilma) orqali to'lovni amalga oshiradi.

Tez va qulay: Bu tizim tirbandliklarni kamaytiradi, vaqtni tejaydi va yuk tashuvchilarga qulaylik yaratadi.

Xalqaro yuk tashuvchilar uchun afzallik: Ayniqsa tranzit mamlakat bo'lgan Serbiya va Xorvatiyada bu tizim yuk tashish jarayonini soddalashtiradi.

Bojxona punktlarida kechikishlar kamayadi

Harakat tezligi va xavfsizligi oshadi

Avtomatik to'lovlar hisobga olinadi (kvitansiyalar, hujjatlar oson topiladi)

³⁶**Turkiya:** Yangi Kompyuterlashtirilgan Transpirt Tizimi (NCTS) orqali elektron tarzda tranzit deklaratsiyalarini rasmiylashtirish imkoniyati mavjud. Bu tizim bojxona jarayonlarini soddalashtiradi va eksport-import operatsiyalarini samarali boshqarishga yordam beradi.

³⁷**Yevropa Ittifoqi (YI):** Ba'zi YI davlatlarida elektron to'lov tizimlari (masalan, Via Verde, AutoPASS) orqali avtomobil yo'l to'lovlari amalga oshiriladi. Bu tizimlar yuk tashish jarayonlarini soddalashtiradi va bojxona jarayonlarini tezlashtiradi.

Xulosa

2025-yil 1-dekabrda e'tiboran joriy etiladigan **“Tolling operatsiyalari”** moduli bojxona jarayonlarini soddalashtirish va avtomatlashtirishga xizmat qilishi belgilandi. Ushbu modul xalqaro savdoni yengillashtirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va bojxona jarayonlarini tezlashtirishga yordam beradi. Kelajakda, bu tizimning kengroq qo'llanilishi iqtisodiyotning turli sohalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, ayniqsa, ishlab chiqarish va savdo sektori uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyatini tashkil etish va bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida. 2025-yil 25-mart. № PF-57

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 10-dekabrda “Eksport-import operatsiyalarida soddalashtirilgan tartiblarni kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-420-sonli Qarori.

6.³⁷ Serbiya va Xorvatiya “Elektron yo'l to'lovi tizimi”
<https://www.trb.org/Main/Home.aspx>

3. ¹ Turkiya davlatining bojxona sayti. <https://ticaret.gov.tr/>
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi rasmiy sayti – www.customs.uz
5. Jahon saavdo tashkiloti sayti – <https://www.wto.org/index.htm>

